

Kondiløbere (Josiah Mackenzie fot.).

**Når sport og motion
bliver et spørgsmål om
fysisk aktivitet**

INTRODUKTION

»Er vi vitterligt vidne til en radikal forandring af befolkningens idræts- og motionsvaner – for ikke at sige en veritabel bevægelsesrevolution – i disse år, eller er fremgangen snarere udtryk for, at den almindelige hverdagsforståelse af udtrykket 'sport eller motion' – dets 'common sense' betydning – har ændret sig?« (Larsen 2003).

Idrætsforsker Knud Larsen såede tvivl om udviklingen af den idrætslige praksis i den danske befolkning, da han i 2003 stillede spørgsmålstegn ved den stigende andel af danskerne, der er idrætsaktive. Er stigningen udtryk for, at flere og flere danskere rent faktisk dyrker sport eller motion, eller er der snarere tale om ændrede opfattelser af de eksisterende begreber, så de nu omfatter aktiviteter, der ikke tidligere har været defineret som sport eller motion? Spørgsmålet knyttede sig især til en markant stor andel af befolkningen, som pludselig angav vandreture som en idrætsaktivitet, mens man kan hævde, at befolkningen altid har vandret og gået ture.

I dag hersker debatten stadig, og uoverensstemmelser mellem den idrætslige praksis og befolkningens opfattelse af sport og motion er blevet større. En stadig større andel af befolkningen forholder sig uoverensstemmende til to forskellige spørgsmål, som på hver deres måde måler, hvor mange der dyrker sport eller motion. I undersøgelsen af Danskernes motions- og sportsvaner 2007 (Pilgaard 2008) angiver 56 %, at de dyrker sport eller motion til spørgsmålet: »Dyrker du normalt sport/motion?«, mens hele 86 % angiver, at de har dyrket mindst én aktivitet ud af en liste med 43 aktiviteter inden for det seneste år. Det tyder på, at nogle respondenter dyrker aktiviteter, som de ikke selv (i første

omgang) anser for at være sport eller motion. Som det fremgår af tabel 1, er denne tendens blevet mere markant gennem årene i undersøgelser af befolkningens motions- og sportsvaner og antyder, at de idrætslige praksisser ikke udvikler sig parallelt med udviklingen i befolkningens forståelse af begreber som sport og motion.

	Voksne 16 år+		
	1993 (n = 1.843)	1998 (n = 1.364)	2007 (n = 4.147)
1) Andel, der normalt dyrker sport eller motion	47 %	51 %	56 %
2) Andel, der har dyrket mindst én aktivitet regelmæssigt inden for det seneste år	57 %	69 %	86 %

Tabel 1. Respondenterne svarer uoverensstemmende på forskellige spørgsmål om idrætsdeltagelse

Jeg søger i denne artikel svar på, hvorfor uoverensstemmelserne mellem spørgsmål 1 og 2 er blevet mere markant siden 1993, samt i hvilke aktiviteter uoverensstemmelserne primært opstår i 2007. Desuden søger jeg efter mønstre i uoverensstemmelserne relateret til køn, alder og uddannelseslængde, da idrætsdeltagelsen ofte varierer på tværs af disse befolkningsgrupper.

Det er ikke min hensigt at nå frem til en endegyldig definition af begreberne sport og motion. Formålet med artiklen er snarere at skabe bevidsthed omkring begrebernes kompleksitet samt at få indsigt i, hvordan befolkningen forholder sig til begreberne. Der er ikke tidligere foretaget systematiske undersøgelser af befolkningens respons til forskellige spørgsmål omkring sport og motion. Denne viden er interes-

sant, da stadig flere aktører ønsker at måle på befolkningens idrætsdeltagelse eller generelle fysiske aktivitetsniveau som led i en evidensbaseret tilgang til at øge befolkningens deltagelsesniveau, hvad enten det gælder idrætsorganisationer, kommuner, nationale sundhedsmyndigheder eller idrætsforskere. Resultaterne bliver ofte brugt til at sammenligne med tidligere undersøgelser af samme art, samt til at sammenligne idrætsdeltagelsesniveauet i Danmark med andre lande. Derfor er det nødvendigt med en reflekteret analyse af, hvordan respondenterne forholder sig til begreberne i forhold til den idrætslige praksis.

Danskerne motions- og sportsvaner er blevet undersøgt gennem kvantitative, landsdækkende undersøgelser syv gange siden 1964. Analyserne er baseret på befolkningens forståelse i forhold til spørgsmålet 'Dyrker du normalt sport/motion?' uden nogen forudgående definition af, hvad sport, motion eller 'normalt' indbefatter. Ord med brede semantiske felter (betydningsvidder), kan føre til usikkerhed omkring, hvad respondenterne egentlig svarer på (Olsen 2001:21). Professor i socialvidenskabelig metode Henning Olsen ser ikke hverdagssproget som tilstrækkeligt eller fyldestgørende i en videnskabelig surveyundersøgelse, og i nogle tilfælde kan det måske ligefrem føre til konsekvenser i retning af Thomas' theorem: *If men define a situation as real, they are real in their consequences* (Merton, 1995: 380). De senere år hælder flere og flere til accelerometermålinger eller pedometermålinger, da de mere præcist kan dokumentere den fysiske aktivitet uafhængig af individuelle forståelser for begreberne (Leicht 2008). Sådanne studier er dog meget krævende, og en analyse fra Australien, som sammenholder pedometermålinger med selvrapporterede skemaer viste i 2008, at selvrapporterede metoder

AF
MAJA PILGAARD

er ganske valide – om ikke andet så til at undersøge idrætsdeltagelsen i et tværnsnitstudie blandt en homogen befolkningsgruppe¹ (ibid).

Men gælder det også, når man undersøger en udvikling over tid på tværs af hele den danske befolkning? Samtidig har disse målinger af fysisk aktivitet den store svaghed, at de ikke skelner mellem forskellige former for aktiviteter – om man løber efter en bold eller løber efter en bus. Desuden tog de tidligere idrætsvaneundersøgelser ikke specielt sigte på at belyse idrætsdeltagelsen ud fra en sundhedsmæssig synsvinkel.

TEORI: MELLEMLIDRÆTSLIG PRAKSIS OG BEGREBSMÆSSIGE FORANDRINGER

I de danske undersøgelser af befolkningens motions- og sportsvaner er begreberne sport og motion blevet benyttet som komplementære og supplerende begreber i et forsøg på at ramme så bredt som muligt i studiet af de forskellige aktiviteter, den danske befolkning deltager i (Pilgaard 2009). Ordlyden er dog blevet ændret med tiden og forsøgt tilpasset den samtid, hvor spørgsmålet er blevet stillet. Således blev der i 1964 spurgt 'Dyrker De sport?', hvilket i 1975 blev udvidet til 'dyrker De sport (motion)?'. I 1987 og 1993 'Dyrker De sport eller motion?', og i 1998 og 2007 blev spørgsmålet ændret til 'Dyrker De normalt sport eller motion?'. I 2004 ind-

gik spørgsmålet ikke, hvorfor andelen, der angav at dyrke sport eller motion mindst én gang om ugen, blev anvendt. Som det fremgår af tabel 1, er der store usikkerheder forbundet med at sammenligne forskellige spørgemetoder. I 2007 var andelen, der angav at dyrke sport eller motion mindst én gang om ugen f.eks. på 77 %, hvilket afviger markant fra de 56 %, som angiver at dyrke sport eller motion ifølge det traditionelle spørgsmål.

Sportsbegrebet repræsenterer et traditionelt og velkendt felt i den danske idrætskultur, oftest med konkurrenceelementet som centralt omdrejningspunkt, mens motion figurer som et nyere, bredt og alment dækkende begreb om de forskellige fysiske aktiviteter, befolkningen udøver i fritiden med henblik på at træne og bevæge kroppen (Bøje & Eichberg 1994). Disse to begreber tilsammen formodes derfor at nå en bred opfattelse i befolkningen, så både håndboldspilleren og weekendcyklisten kan identificere sig selv som dyrkende sport eller motion. Idræt og idrætsdeltagelse indgår ikke direkte i undersøgelserne, men bliver brugt som overordnet fællesbetegnelse for sport og motion og skelner ikke kategorisk mellem aktiviteternes type og karakter. Idræts- og motionsbegreberne knytter sig dog til fysisk bevægelse af kroppen, mens sport primært refererer til konkurrenceaktiviteter, som ikke nødvendigvis indeholder fysisk aktivitet, men som dog ofte kræver kropslig koordination. Det gælder f.eks. motorsport, dart, billard eller skak (Kulturministeriet 2009). Undersøgelserne fokuserer udelukkende på aktiviteter, som foregår i fritiden, mens aktiv transport og fysisk aktivitet i arbejdslivet eller i forbindelse med ferier bliver spurgt til i separate spørgsmål. Desuden er fokus på aktiviteter, der foregår regelmæssigt eller 'normalt', hvilket har været op til den enkelte at definere.

Tilføjelsen af motionsbegrebet i 1975 samt 'normalt' i 1998 skal ses i forlængelse af udviklingen i den idrætslige praksis i Danmark. Sports-, idræts- og motionsbegreberne er socialt konstruerede, foranderlige størrelser, der ændrer sig i takt med det samfund og den kultur, hvori de idrætslige praksisser udfolder sig. Begreberne afspejler samfundet og dets udvikling og har derfor forskellige betydninger og udtryksformer i forskellige samfund og i forskellige tidsperioder (Breivik 1998, Horne, Tomlinson & Whannel 1999). De kulturelle forståelser relaterer sig dog også til forskellige meninger, betydninger og praksisser inden for et givent samfund blandt enkelte individer. Her spiller socialiseringsprocesser en stor rolle, og forskellige forståelser opstår ofte på tværs af køn, social klasse og etnisk tilhørsforhold (Horne, Tomlinson & Whannel 1999).

I den forstand giver det ikke mening at foretage en endegyldig definition af begrebernes indhold. Kultursociologen Birte Bech-Jørgensen hævder ligefrem, at man bør afstå fra at indlede en analyse af hverdagsfænomener med en formel definition, da hun ikke mener, at hverdagslivet kan defineres sociologisk (Bech-Jørgensen 1994: 150-151).

Den amerikanske videnskabssteoretiker og filosof Thomas Kuhn hæfter sig dog ved begrebet 'normalviden' om hverdagsfænomeners intersubjektive element. I den forstand eksisterer en form for objektiv eller intersubjektiv viden om begreber, som skaber en fælles referenceramme at forholde sig til inden for den gældende kultur, og som adskiller fænomener fra hinanden (McFee 2007: 65).

Denne tankegang læner sig op ad Bourdieus beskrivelse af de sociale og samfundsmæssige rammer for at blive konstrueret og konstruere sig selv som subjekt. Den sociale virkelighed

skabes ikke udelukkende af den enkelte, men kan modificeres inden for de processer og rammer, som allerede eksisterer (Bourdieu & Wacquant 1996). Ifølge sådanne teorier er individet ikke udelukkende overladt til sig selv i definitionen af de aktiviteter, det udøver. Det må nødvendigvis ske inden for rammerne af individets forhåndskendskab til idrætsbegrebernes kontekstuelle eller faktiske eksistens. Dvs. den enkelte danner sig meninger baseret på en *kombination* af den historiske og kulturelle udvikling og subjektive forståelser.

FRA IDRÆT TIL FYSISK AKTIVITET

Den danske idrætskultur har forandret sig meget siden den moderne idræts gennembrud i sidste halvdel af det 19. århundrede. Idrætten i Danmark tog sit afsæt i gymnastikken, inspireret fra Frankrig, Tyskland og Sverige, samt skyttebevægelsen og sporten, som primært blev bragt til Danmark fra England (hestevæddeløb, sejlsport, skøjteløb, fodbold, roning, cricket og skydning). Sporten, skyttebevægelsen og gymnastikken opstod som folkelige bevægelser, der tog form af organiserede engagementer i frivillige foreninger. Den svensk-lingske og den dansk-tyske gymnastik udviklede sig dog forskelligt og repræsenterede to grundlæggende forskellige ideologier, som fik afgørende betydning for dannelsen af den tostregede idrætsmodel, der præger den danske idrætskultur i dag. Den svensk-lingske gymnastik blev primært udfoldet blandt bønderne på landet med en tæt kobling til bondebevægelsen, folkeoplysning og demokratiske værdier. Fokus var på træning af hele kroppen, som ofte var skæv og nedslidt af hårdt fysisk arbejde i landbruget. I byerne var der større fokus på de fysiske udfoldelser og konkurrence gennem den dansk/tyske gymnastik, som indeholdt redskabs-, måtte- og

springøvelser (Trangbæk et.al. 1995). Sportens udbredelse foregik også i første omgang i byerne blandt adelige og siden blandt borgerskabet og arbejderne med konkurrenceelementet og de sportslige præstationer i højsædet under industrisamfundets værdier omkring 'hurtighed, fremdrift og styrke' (Kulturministeriet 2009).

Parallelt med den sportslige praksis udviklede den svensk/lingske gymnastik sig gennem gymnastik- og skyttebevægelsen op gennem det 20. århundrede til også at omfatte andre aktivitetsformer med fokus på folkeoplysende idræt. Dvs. idræt, som distancerede sig fra sportens præstations- og konkurrencelogik. En stigende andel af befolkningen vendte også blikket mod nye, mere uformelle og fleksible, selvorganiserede træningsformer som jogging i parker og skove eller aerobic på stuegulvet i sidste halvdel af det 20. århundrede. (Larsen 2003). Motionsbegrebet vandt frem i takt hermed inspireret af det engelske udtryk for 'bevægelse' som en betegnelse for den idræt, der foregår uden sportens konkurrencelogik, men i stedet har træning af kroppen og sundhed for øje. Interessen for motionsaktiviteter tog til i tidsrummet mellem 1964 og 1975, hvilket afspejler sig i idrætsvaneundersøgelseernes udvidede begrebsapparat til også at indeholde motion i 1975.

I løbet af 1980'erne kom endnu en træningsform i fitnesscentre som en helt ny, kommerciel arena for idrætsdeltagelse inspireret af amerikansk idrætspraksis (Kirkegaard 2007). Moderne livsstil, fleksible arbejdstider, en fysisk inaktiv arbejdsdag og mobile leveformer stiller større krav om fleksibel idrætsdeltagelse og hensyn til individuelle behov. Derfor bliver det mere og mere populært for befolkningen at betale sig til ydelser i et fitnesscenter eller 'pay and play' koncepter, som vinder frem inden for f.eks. golf, fodbold, squash, badminton etc.

Nye, mere fleksible og selvorganiserede måder at dyrke idræt på i moderne hverdagsliv står i modsætning til den traditionelle organisering i foreninger med faste træningstidspunkter på faste træningsdage. I idrættsvaneundersøgelsen fra 1998 blev ordet 'normalt' tilføjet til det overordnede spørgsmål omkring deltagelse i sport og motion. Dette kommer i forlængelse af ændringer i befolkningens hverdagslige praksis. Hverdagslivet er mere omskifteligt i dag og forløber ikke så kontinuert som tidligere. Det moderne arbejdsliv er f.eks. blevet karakteriseret ved 'ikke-fast-ansættelse', ustabilitet og kortsigtede ansættelsesforhold, hvilket fører til et samfund af individer, der konstant er underlagt forandring (Sennett 1999, Jacobsen 2005). Dette afspejler sig også i måden, hvorpå en stadig større andel af befolkningen dyrker sport eller motion. Derfor er begrebet 'normalt' tilføjet i et forsøg på at fange den hverdagspraksis, som er hyppigst forekommende, selv om det ikke nødvendigvis forløber med ugentlig gentagelse og rutine.

I de senere år har sundhedseksperter og myndigheder i stor stil rettet fokus på relationen mellem sundhed, livskvalitet og fysisk aktivitet i forlængelse af samfundets udvikling i retning af mere fysisk inaktiv livsstil. Den fysiske aktivitet har flyttet sig fra arbejdslivet over i fritidslivet gennem det 20. århundrede, og i dag er sport og motion ikke længere nødvendigvis en fritidsbeskæftigelse på lige fod med musikskolen eller biografturen. I dag er sport og motion nærmere borgernes pligt eller ansvar (i det mindste fysisk aktivitet mindst 30 minutter om dagen) i forhold til at opretholde en sund og funktionsdygtig krop som compensation for en meget inaktiv livsstil (Regeringen 2002). Denne udvikling bemærkede Ejgil Jespersen og Søren Riiskjær allerede i 1982:

»Sport og idræt anses snart for så værdifuldt, at borgerne næsten skylder samfundet at dyrke idræt. Den tid er måske ikke så fjern, hvor der begynder at blive talt om at nedbringe antallet af »idrætsløse«. (Jespersen & Riiskjær 1982).

Sundhedsmyndighedernes opfordring til fysisk aktivitet har også sat fokus på aktiviteter, der er integreret i hverdagslivet gennem f.eks. rengøring, havearbejde, trappegang, cykling og gang som transport mv. Disse aktiviteter blev i løbet af 1990'erne kategoriseret under begrebet 'hverdagsmotion' som en betegnelse for den fysiske aktivitet, befolkningen udøver i hverdagen uden at være decideret idræt, sport eller motion (Larsen 2003).

Noget tyder på, at sundhedsmyndighedernes evidensbaserede kampagner omkring fysisk aktivitet i mindst en halv time om dagen kan have præget befolkningens idrætslige praksis og forståelse af begreber som sport og motion de seneste årtier. Langt de fleste voksne idrætsudøvere har primært sundhedsmotiver for øje, når de trækker i træningstøjet (Ibsen & Ottesen 1999, Ottesen 2005). Desuden har motionsaktiviteter som jogging, aerobic, vandreture, cykling og styrketræning, der ofte tjener et sundhedsmæssigt formål, udviklet sig meget markant gennem de seneste 30 år, mens traditionelle sportsaktiviteter og spil som fodbold, håndbold, badminton og tennis oplever begrænset fremgang eller stagnation (Pilgaard 2009, Fridberg 2010).

Udviklingen af sports- og motionsbegreberne og den idrætslige praksis gennem gymnastikken, skyttebevægelsen, sport og motion i fritiden og tilmed gennem aktivitetsformer, der ligger på grænsen af idræts-, sports- og motionsbegreberne som hverdagsmotion og øvrig fysisk aktivitet i hverdagslivet, fører til et komplekst

felt af aktivitetsformer og begrebsdannelser i dag. Dertil kommer friluftsliv samt eksperimenterende, dansende, legende, ekspressive og ekstreme bevægelsesformer (Bøje & Eichberg 1994). Komplexiteten omkring, hvad befolkningen forstår ved sport og motionsbegreberne, kommer til udtryk i respondenternes stigende tendens til uoverensstemmende svar. Er vandreturen med familien i skoven eller børns leg i havetrampolinen for eksempel sport eller motion? Og hvad med de naturoplevelser, frisk luft og bevægelse, der følger med en fisketur eller en jagt? Eller den motion, det giver at træne sin hund til agility? Er det motion på lige fod med en fodboldkamp på stadion med to hold, dommere og tilskuere eller den løbetur, som også foregår i skoven eller omkring søen?

Jeg vil i det følgende søge efter mønstre i befolkningens uoverensstemmende svar på baggrund af undersøgelsen fra 2007. Den kvantitative metodetilgang egner sig ikke til at undersøge individuelle meningsdannelser, men kan i stedet undersøge årsagssammenhænge og forklaringer på forskellige sociologiske fænomener. Derfor ønsker jeg i analysen at undersøge, hvor uoverensstemmelserne opstår, samt hvad der kan forklare de uoverensstemmelser, som opstår mellem de to forskellige spørgsmål. På baggrund af den teoretiske og historiske gennemgang tager jeg i analysen udgangspunkt i en hypotese om, at debatten omkring sundhed har ført til et øget fokus på fysisk aktivitet i befolkningens opfattelse af begreberne sport og motion. Det er min fornemmelse, at sundhed og fysisk aktivitet er med til at sætte dagsordenen for, hvad befolkningen opfatter som sport og motion.

Jeg kontrollerer samtidig for effekten af organiseringsgrad. Dvs. hvorvidt aktiviteter, der i høj grad organiseres på egen hånd, influerer på inkonsistente svar. Denne kontrol er relevant på

baggrund af den historiske udvikling af den idrætslige praksis, da flere aktiviteter udføres under uformelle organiseringsformer og måske i nogle tilfælde flyder sammen med det øvrige hverdagsliv.

METODE

Analysen er baseret på et omfattende datamateriale med svar fra 4.147 respondenter over 16 år fra undersøgelsen af danskernes motions- og sportsvaner 2007. Analysen tager udgangspunkt i inkonsistente svar defineret som respondenter, der angiver at have dyrket en aktivitet regelmæssigt inden for det seneste år, men som ikke anser sig selv for at dyrke sport eller motion (N = 681)².

Det fremgår af tabel 1, at forskellen mellem andelen i spørgsmål 1 og 2 er steget fra 10 procentpoint i 1993 over 18 procentpoint i 1998 til hele 30 procentpoint i 2007. Ifølge spørgsmål 2 er idrætsdeltagelsen øget med 29 procentpoint mellem 1993 og 2007. Til sammenligning er idrætsdeltagelsen steget med mere beskedne 9 procentpoint fra 1993 til 2007 opgjort på spørgsmål 1. Den store stigning i forhold til spørgsmål 2 er primært foregået inden for de 18 aktiviteter, som også indgik i undersøgelsen fra 1993³. En opgørelse fra 2007, som udelukkende inkluderer disse 18 aktiviteter viser, at hele 81 % har dyrket mindst én af disse aktiviteter. Den markante stigning kan altså ikke forklares med udviklingen af spørgsmålet fra 18 til 40 aktiviteter.

RESULTATER: NÅR SPORT OG MOTION HANDLER OM FYSISK AKTIVITET

En bivariat analyse af sammenhængen mellem fysisk indhold og uoverensstemmelsesniveau antyder en statistisk signifikant lineær sammenhæng⁴.

De største uoverensstemmelser mellem spørgsmål 1 og 2 forekommer i aktiviteter som rollespil,

skydning, fiskeri, billard/pool, jagt og bowling. Med undtagelse af bowling angiver over en tredjedel af udøverne i disse aktiviteter, at de ikke normalt dyrker sport eller motion. Omvendt er tvivlen omkring aktiviteternes karakter som sport eller motion mindst blandt personer, som

spiller badminton, squash, går til aerobic, tennis, jogging eller håndbold.

Som det fremgår af figur 1, ligger rollespil langt fra de øvrige aktiviteter, som alle samler sig om en ret linje. Blandt rollespillerne anser et flertal på hele 60 % ikke sig selv om idrætsakti-

Figur 1. Bivariat sammenhæng mellem fysisk indhold og uoverensstemmelse for forskellige aktiviteter.

Uoverensstemmelsesniveauet er givet ud fra, hvor stor en andel, der har angivet at dyrke en aktivitet, men som ikke anser sig selv for at dyrke sport eller motion. Dvs. 60 % af alle rollespillere mener ikke, de dyrker sport eller motion.

ve. Rollespil var med i undersøgelsen for første gang i 2007, og måske opfatter de fleste det mere som en hobby end som en decideret idrætsaktivitet. Man kan også forestille sig, det er en aktivitet, der ikke nødvendigvis foregår 'normalt', men at det er en begivenhed man deltager i med ujævne mellemrum. Desuden må man ikke underkende usikkerheder i disse målinger – især for rollespil, som kun er baseret på 18 respondenter. Det kan dog heller ikke udelukkes, at nogle har angivet den form for rollespil, som man kan udføre med spillekort. Når rollespil fjernes fra analysen, bliver den statistiske sammenhæng således stærkere, hvilket viser sig ved en stejlere hældningskoefficient og en øget forklaringskraft (R^2 adjst. stiger fra 31,1 % til 51,4 %, $p < 0,002$).

Det er interessant, at der forekommer stor grad af uoverensstemmelse omkring aktiviteter som jagt, fiskeri og skydning, da de alle indgik i den første undersøgelse fra 1964. På daværende tidspunkt var de blandt de 12 største sportsaktiviteter, som danskerne dyrkede. Dette er med til at understrege, at det ikke nødvendigvis er nye aktiviteter, som har forårsaget en stigning i uoverensstemmelserne, men i stedet en ændret opfattelse af, hvad det vil sige at dyrke sport eller motion inden for de aktiviteter, der tidligere har været opfattet som sport eller motion. Det kan dog også skyldes, at den praksis, som ligger omkring at dyrke jagt, fiskeri eller skydning har ændret sig. Skydning var før i tiden en væsentlig disciplin i den militære gymnastik og skoling, mens jagt og fiskeri måske mere betegnes som en hobby i dag, fordi det ikke er decideret fysisk krævende, eller fordi det udføres som sjældnere begivenheder og ikke indgår i udøvernes hverdagslige praksis.

FORSKELLE BLANDT BEFOLKNINGSGRUPPER

Nogle befolkningsgrupper er mere tilbøjelige til at svare uoverensstemmende end andre. En sådan systematisk sammenhæng mellem forskellige befolkningsgruppers opfattelser af sport og motion kan føre til en skævvridning i det generelle billede af udviklingen i befolkningens idrætsdeltagelse. En bivariat analyse af sammenhængen mellem uoverensstemmende svar i forhold til køn, alder og uddannelseslængde viser, at mænd i lidt højere grad end kvinder angiver at dyrke aktiviteter, selv om de ikke angiver at dyrke sport eller motion.

Dette er interessant, da det samtidig viser sig, at mænd faktisk er lige så idrætsaktive som kvinder opgjort på spørgsmål 2, selv om spørgsmål 1 viser, at kvinder i dag er mere idrætsaktive end mænd. Dertil kommer, at mænd fremstår som *mere* idrætsaktive end kvinder, når respondenterne skal angive, om deres partner normalt dyrker sport eller motion. Kvinders opfattelse af, hvad det vil sige at dyrke sport eller motion, er således bredere end mænds, og dette kan måske ligefrem være én af årsagerne til, at kvinder rent faktisk fremstår som mere idrætsaktive, fordi spørgsmål 1 er blevet brugt til at tegne billedet af befolkningens idrætsdeltagelse.

Ligeledes svarer befolkningsgrupper uden videregående uddannelser oftere uoverensstemmende end øvrige befolkningsgrupper. Omvendt har alder ingen betydning i denne sammenhæng.

Befolkningsgrupper uden videregående uddannelse dyrker stadig færre aktiviteter ifølge spørgsmål 2 end øvrige respondenter, men forskellene er mindre markante opgjort på spørgsmål 2 (17 procentpoints forskel mellem laveste og højeste uddannelsesgruppe) end på spørgsmål 1 (37 procentpoints forskel).

En del af forklaringen på den større uoverensstemmelse blandt mænd og befolkningsgrupper uden videregående uddannelse kan tilskrives, at disse befolkningsgrupper oftere dyrker aktiviteter med lavt fysisk indhold, hvor uoverensstemmelserne typisk opstår. Mænd spiller mere bowling, billard/pool, går til skydning, jagt og fiskeri end kvinder. Befolkningsgrupper uden videregående uddannelse spiller oftere bowling, billard, går til skydning og fiskeri end øvrige grupper⁵. Omvendt er kvinder mere tilbøjelige til at dyrke såkaldt 'bløde' idrætsformer som f.eks. yoga, pilates, stavgang mv., som også rangerer lavt, hvad fysisk aktivitet angår. Disse aktiviteter har dog netop ofte *til formål* at træne kroppen i modsætning til bowling, billard, skydning, jagt og fiskeri, og netop derfor er kvinder mere bevidste omkring at opfatte disse aktiviteter som sport eller motion.

DISKUSSION

Analysen tegner et mønster, hvor respondenterne er mindre tilbøjelige til at opfatte sig selv som idrætsaktive, når de deltager i aktiviteter med begrænset fysiske aktivitet og som samtidig har et andet formål end den fysiske træning. De opfatter måske snarere aktiviteterne som ikke-sportslige hobbyer. Dette er med til at understøtte hypotesen, at et fokus på fysisk aktivitet og sundhed er med til at forme befolkningens opfattelse af begreber som sport og motion. Om end i højere grad blandt højtuddannede og kvinder. Måske skyldes det, at disse befolkningsgrupper gerne svarer i overensstemmelse med 'normen' snarere end virkeligheden. Undersøgelsen fra Australien viste dog ingen kønsforskelle i forhold til at sammenholde pedometermålinger med selvrapporterede skemaer (Leicht 2008).

Analysen viser, at respondenterne også til en vis grad svarer inkonsistent på aktiviteter, som

er ranket højt i forhold til fysisk indhold, og derfor kan være vanskelige at forklare i denne sammenhæng. Det gælder f.eks. i rollespil, basketball, skateboard, skøjteløb, atletik samt kano/roning. Her er der tale om relativt små aktiviteter med kun få respondenter, hvorfor man må tage forbehold for statistiske usikkerheder⁶. Nogle af disse aktiviteter foregår mere uformelt på egen hånd – man klæder måske ikke engang om hertil, og skatere opfatter sjældent sig selv som idrætsaktive, da de repræsenterer en livsstil, hvor de ikke nødvendigvis identificerer aktiviteten med sport eller motion⁷ (Pilgaard & Toft 2010). Desuden kan årstidseffekt spille en rolle i forhold til disse aktiviteter, som primært er sæsonafhængige. Det kan også skyldes, at befolkningen opfatter de samme idrætslige praksisser forskelligt afhængig af, i hvilken kontekst de bliver udført. Basketballspillere, som spiller i en forening, eller som flere gange om ugen mødes omklædt for at spille basket, er sandsynligvis mere tilbøjelige til at opfatte det som sport eller motion end dem, som spiller ind imellem uden at klæde om, men som en del af det, at 'hænge ud' med vennerne. Her bliver det måske mere en beskæftigelse på lige fod med computerspil, biograf eller cafebesøg. Nogle aktiviteter egner sig mere end andre til at blive udfoldet i forskellige kontekster, og dette kan være en forklaring på, at uoverensstemmelserne opstår i aktiviteter, som normalt indeholder store mængder fysisk aktivitet. Måske kan graden af 'institutionalisering' af en aktivitet – eller mangel på samme – ligefrem være en mulig forklaring på uoverensstemmelserne? I analysen er det muligt at kontrollere, om sammenhængen mellem fysisk aktivitetsniveau og uoverensstemmelse forsvinder, når organiseringsgraden også kommer i betragtning. Organiseringsgrad er målt på, hvor stor en andel der dyrker de for-

skellige aktiviteter under organiserede forhold (i enten forening, firmaidræt, aftenskole eller i privat (kommerciel) regi). Variablen er opdelt i fire kategorier (1= under 25 % organiseret, 2 = 25-49 % organiseret, 3= 50-74 % organiseret, 4= 75-100 % organiseret).

Der eksisterer en bivariat sammenhæng mellem organiseringsgrad og uoverensstemmelse. Men når organiseringsgraden betragtes i en samlet model med fysisk indhold, organiseringsgrad og uoverensstemmelse, ændrer det kun minimalt på den føromtalte sammenhæng mellem fysisk indhold og uoverensstemmelsesniveau. Omvendt ser det ud til, at fysisk indhold kan være med til at forklare de relationer, der eksisterer mellem organiseringsgrad og tilbøjelighed til at svare uoverensstemmende, da den signifikante sammenhæng for organiseringsgrad forsvinder i en samlet model.

Uformelt organiserede aktiviteter med stort uoverensstemmelsesniveau skyldes, at disse aktiviteter samtidig har lavt fysisk indhold. Som det fremgår af figur 2, er der primært tale om fiskeri, jagt og billard/pool.

Omvendt forekommer der aktiviteter med få uoverensstemmelser, som samtidig har en lav grad af organisering. Det gælder især jogging, men også inden for cykelsport, svømning, stavgang og rulleskøjter. Disse aktiviteter er normalt mere fysisk krævende end aktiviteter som fiskeri, billard, jagt og vandreture, og dette kan være årsagen til, at tvivlen er mindre på trods af en lav organiseringsgrad.

På trods af afvigelser i enkelte aktiviteter bekræfter analysen, at der overordnet set eksisterer en direkte lineær statistisk signifikant sammenhæng mellem aktiviteternes fysiske aktivitetsniveau og respondenternes tendens til at opfatte sig selv som idrætsaktive kontrolleret for organiseringsgrad.

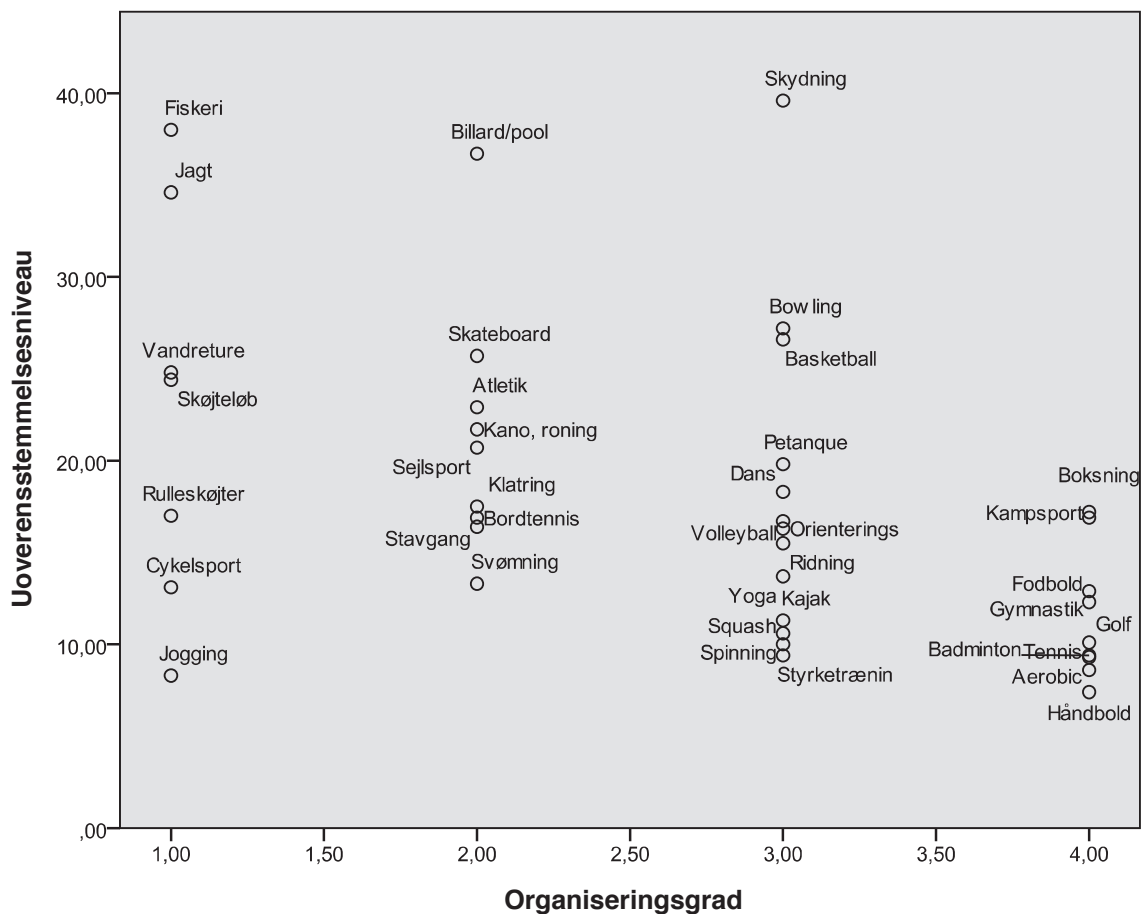
Den foregående analyse og resultat gennemgang tydeliggør nødvendigheden af at være opmærksom på, hvilke spørgsmål man benytter, når man undersøger befolkningens motions- og sportsvaner. Hvis forskellige befolkningsgruppers opfattelser af sport og motion ikke udvikler sig parallelt, er det vanskeligt at opnå valid indsigt i befolkningens aktivitetsniveau, ligesom det er vanskeligt at danne sig et billede af udviklingen i de idrætslige praksisser, hvis befolkningens opfattelser af begreberne forandrer sig.

Der eksisterer en relation mellem forskellige forståelser og opfattelser af begreberne og forskellige kropslige praksisformer. Befolkningens opfattelse af begreberne kan både afspejle de aktiviteter, der foregår i praksis og være med til at skabe en forståelsesramme, som påvirker befolkningen til nye praksisformer.

Den svenske idrætsforsker L.M. Engström hævdede i 1999, at idrætten primært har udviklet sig på middel- og overklassens præmisser. Netop fordi disse befolkningsgrupper er mest interesseret i motions- og fitnessaktiviteter, som oplever massiv fremgang i disse år, og som samtidig bliver dyrket med et primært formål om at komme eller være i form (Engström 1999). Dette viser sig også i de danske undersøgelser, og samtidig ændrer aktiviteter uden fysisk aktivitet som fiskeri og jagt karakter fra at være sport eller motion til at være noget andet – f.eks. en ikke-idrætslig hobby på grund af det lave indhold af fysisk aktivitet.

Den seneste KRAM-undersøgelse⁸ fra 2009 viser, at både kvinder og folk med lange videregående uddannelser i højere grad end andre træner for at komme i form eller for at koble fra. Omvendt angiver de sjældnere at træne, fordi det er sjovt eller for at være sammen med andre (KRAM 2009). Det antyder, at disse befolkningsgrupper har et mere funktionelt eller sundheds-

Figur 2. Bivariat sammenhæng mellem organiseringsgrad og uoverensstemmelse for 39 aktiviteter (uden rollespil)

relateret fokus på at dyrke sport eller motion. Dette kan være én af årsagerne til, at de har en bredere opfattelse af de aktiviteter, de udfører i hverdagen, som værende sport eller motion. Engström er netop inde på, at formålet med en aktivitet kan være afgørende for den individuelle definition af aktiviteterne (Engström 1999).

Mænd og befolkningsgrupper uden videregående uddannelser reflekterer måske ikke i samme grad over aktiviteterens sidegevinster i forhold til motion og tænker det derfor ikke som at dyrke sport eller motion, når de udfører aktiviteter, der ikke har som direkte formål at være motion. Generelt kan fokus på at komme i form eller

træne kroppen være med til at forplante en holdning i befolkningen om, at alle aktiviteter, der indeholder fysisk aktivitet, tæller med. Idrætsvaneundersøgelsen fra 2007 viser eksempler herpå, da enkelte respondenter (N = 51) nævner sex, telefonbogsuddeling, arbejdet som postbud, rengøring, 'tumble med børnene' eller havearbejdet som sport eller motion (Pilgaard 2008).

En anden forklaring på den stigende uoverensstemmelse relaterer sig til sporten og motionens mere uformelle karakter. Sport og motion foregår ikke længere udelukkende i en forening på faste træningsdage. Aktiviteterne flyder mange gange sammen med andre hverdagsforhold. F.eks. som transport, som en hobby, en livsstil eller som led i børnenes aktive leg. Denne sammensmeltning foregår også i andre af hverdagslivets facetter, f.eks. i forhold til arbejdsliv. Flere og flere beskæftigede har mulighed for fleksible arbejdstider, de arbejder hjemmefra, eller ordner forretningsanliggender over en frokost, på golfbanen eller via telefonen på vej i bilen. I moderne livsstil flyder dagsordenerne sammen i et forsøg på at effektivisere og udnytte tiden optimalt. Analysen tyder dog ikke på, at mere fleksible eller uformelle organiseringsformer i sig selv fører til uoverensstemmelse omkring aktivitetens karakter af sport eller motion. I stedet er det primært niveauet af fysisk indhold samt intentionen med aktiviteten, som er afgørende. Det er ikke overraskende, at organiseringsgrad ikke har nogen betydning for de fleste aktiviteter, da de fleksible, uformelle måder at organisere aktiviteterne på ligefrem kan være et udtryk for en nytte- eller effektivitetstankegang omkring det at indpasse træning i en travl hverdag, som udtryk for en sund og aktiv livsstil.

KONKLUSION

Befolkningens opfattelse af sport og motion er ikke entydig. Uoverensstemmelserne mellem forskellige spørgsmål, som spørger ind til andelen, der dyrker sport eller motion, er blevet markant større de seneste 15 år og opstår typisk omkring aktiviteter, som ikke udfordrer kroppen fysisk på trods af, at nogle af disse aktiviteter tidligere har været klart defineret som sport og motion. Uoverensstemmelserne opstår overvejende hos mænd og grupper uden videregående uddannelser, som dels dyrker aktiviteter, der generelt ikke bliver opfattet som sport eller motion, og som dels har en smallere opfattelse af, hvad sport og motion indbefatter.

Selv om analyserne viser en sammenhæng mellem fysisk aktivitetsniveau og overensstemmelse, forekommer undtagelser i en række aktiviteter. Udviklingen i de idrætslige praksisser og individuelle forståelser skal ses i et mere komplekst lys, som knytter sig dels til forhold omkring fysisk aktivitet, dels til forskellige intentioner i de forskellige måder at praktisere idrætsaktiviteter på i dag. Basketball er ikke bare basketball. Det er heller ikke bare sport eller motion. Det afhænger af konteksten og intentionen, og ofte vil det formentlig være sådan, at man opfatter det som en sport i det omfang, man klæder om hertil, mens det mere er en integreret ikke-sportslig del af fritiden, hvis man spiller uformelt med vennerne. Sidstnævnte praksisform ser man dog mere og mere udført, i og med flere kommunale tiltag vokser frem omkring opføring af offentligt tilgængelige pladser og arealer til uformelle, selvorganiserede idrætslige udfoldelser. Det kan tolkes som, at idræts- og sundhedseksperter udvidede fokus på, at øge tilgængeligheden til fysisk aktivitet i hverdagen er med til at flytte befolkningens idrætslige praksis. Og parallelt hermed rykker

det også ved de individuelle forståelser – om end i større omfang blandt kvinder og befolkningsgrupper med lange videregående uddannelser, der tilsyneladende er mere opmærksomme på sundhed og fysisk aktivitet i hverdagen.

Knud Larsen beskrev i 2003 udviklingen i den idrætslige praksis som tre bølger, hvor han skelnede mellem foreningsidræt, selvorganiseret idræt og hverdagsmotion (Larsen 2003). Spørgsmålet er, om vi i dag er vidne til en fjerde bølge, som handler om identitetsdannende livsstilsideidræt. Gennem 1990'erne og på den anden side af årtusindskiftet ser man en række aktiviteter vokse frem af forskellige subkulturer, hvor aktiviteterne bliver en integreret del af den enkeltes livsførelse. F.eks. skaterkulturen og streetdance kulturen i 1990'erne eller rollespilskulturen og parkour i det nye årtusinde. Disse 'streetaktiviteter' er ikke noget, man 'går til' eller træner til, det er noget, man er, og derfor opfattes det ikke nødvendigvis som sport eller motion (Pilgaard og Toft 2010). Dette kan føre til, at befolkningen i fremtiden i stigende grad vil polarisere sig i forhold til individuelle forståelser, mens den idrætslige praksis udlignes mere og mere. Dette er problematisk, hvis udviklingen udelukkende fokuserer på et spørgsmål, der tager udgangspunkt i individuelle forståelser. En undersøgelse af befolkningens fysiske aktivitetsniveau fra 2010, baseret på 24 timers dagbøger, viser f.eks., at mænd og kvinder samt lavt- og højtuddannede faktisk får lige meget motion i hverdagen (Matthiessen et.al. 2010).

Man bør overveje betydningen af disse forhold i relation til at undersøge befolkningens motions- og sportsvaner på baggrund af individuelle opfattelser i fremtiden. Skævvridninger i forskellige befolkningsgruppers opfattelse af begreberne fører til svækkelse af validiteten i undersøgelserne af udviklingen i den idrætslige

praksis. For at undgå yderligere skævvridninger må fremtidige undersøgelser af idrætsvaner forholde sig til begrebernes flertydige og komplekse karakter. Man har hidtil holdt fast i det traditionelle spørgsmål: »Dyrker du normalt sport/motion« som det gennemgående og afgørende spørgsmål i de syv landsdækkende idrætsvanerundersøgelser, der er blevet gennemført i Danmark. Dette er afgørende for at måle en udvikling over tid. Men denne analyse peger dog på en nødvendig revurdering af måderne at spørge ind til befolkningens idrætsvaner på i fremtiden. De markante uoverensstemmelser stiller spørgsmålstegn ved, om der er behov for et paradigmeskift i den metodiske tilgang.

Det må være forskernes opgave hele tiden at arbejde på en passende definition i relation til den kontekstuelle samtid, som sikrer et solidt og validt udgangspunkt for overhovedet at kunne gennemføre kvantitative undersøgelser. Det har dog ikke været min hensigt i denne artikel at opnå konsensus omkring én definition på sport og motion. Men det er afgørende for den enkelte undersøgelse at klargøre, hvad man ønsker at undersøge, og hvad formålet er med undersøgelsen forud for den endelige analyse og tolkning af data. Én definition eksisterer ikke, men snarere forskellige *forståelser*, og der er forskel på at definere og afgrænse et begreb.

Idræt, sport og motion er socialt konstruerede, kontekstafhængige begreber. Omvendt er fysisk aktivitet et mere objektivt, kvantificerbart og mere sammenligneligt mål. I et forsøg på at mindske uoverensstemmelserne og øge sammenlignelighedsmuligheden på tværs af tid, kultur og socialisering er det nødvendigt med nogle retningslinjer. Et studie fra Holland viser gode erfaringer med at opdele i tre forskellige spørgsmål, som spørger dels til sport, som foregår i fritiden, dels til sport, som foregår i organi-

seret regi, samt øvrig fysisk aktivitet i hverdagen (Romijn, Breedveld & Hover 2010).

Denne artikel belyser, at det ikke ligger fast, hvad respondenterne selv definerer som sport og motion, men at de har forskellige forståelser eller opfattelser af begreberne. Disse opfattelser er dog ikke tilfældige. De har en mere grundlæggende betydning, som knytter sig til kulturelle og sociale forskelle samt den idrætslige praksis. Der er brug for løbende viden og indsigt på området og en dybdegående analyse af betydninger, intentioner, former og omfang af sport og motion forud for enhver undersøgelse af befolkningens motions- og sportsvaner.

LITTERATURLISTE

- Bech-Jørgensen, B. (1994). *Når hver dag bliver hverdag*, Akademisk Forlag, København.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L.J.D. (1996): »*Refleksiv sociologi*«, Hans Reitzels Forlag, København.
- Breivik, G. (1998). *Sport in High Modernity: Sport as a Carrier of Social Values*, Journal of the Philosophy of Sport, nr. 25, s. 103-118.
- Bøje, C. & Eichberg, H. (1994). *Idrættens tredje vej – om idrætten i kulturpolitikken*, Klim
- Curtis, T. et al. (2009). *KRAM-undersøgelsen i tal og billeder*, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.
- Dyck, N. (2001). *Games, Sports and Cultures*, Oxford: Berg.
- Edwards, L. & Jones, C. (2009). *Postmodernism, Queer Theory and Moral Judgment in Sport: Some Critical Reflections*, International Review for the Sociology of Sport 2009; 44, s. 331- 344.
- Engström, L. M. (1999). *Idrott som social markör*, HLS förlag.
- Fridberg, T. (2010). 'Sport and exercise in Denmark, Scandinavia and Europe' in *Sport in Society, Special Issue: Sport in Scandinavian Societies*, Seippel, Ø., Ibsen, B. & Norberg, J.R. Volume 13, Nr. 4, May 2010, Routledge.
- Ibsen, B. & Ottesen, L. (1999). *Idræt, motion og hverdagsliv – I tal og tale*, Institut for Idræt, Københavns Universitet.
- Jacobsen, M. H. (Red.) (2005). *Hverdagslivet – sociologier om det upåagtede*, Hans Reitzels Forlag, København.
- Horne, J., Tomlinson, A. & Whannel, G (1999). *Understanding Sport. An Introduction to the Sociological and Cultural Analysis of Sport*, E & FN SPON, An Imprint of Routledge, London and New York.
- Jespersen, E. & Riiskjær, S. (1982). *80'ernes idræt – mod en by breddeidræt?*, Idrætsforsk, Gerlev.
- Kirkegaard, K.L. (2007). *Overblik over den danske fitness-sektor – En undersøgelse af danske fitness-centre. Delrapport i projektet 'Sved for Millioner'*, Idrættens Analyseinstitut.
- Kulturministeriet (2009). *Idræt for alle, Breddeidrætsudvalgets rapport – baggrund og analyser*.
- Larsen, K. (2003). *Den Tredje Bølge – på vej mod en bevægelseskultur*, Lokale- og Anlægsfonden.

- Long, J. A. & McNamee, M. J. (2004). *On the Moral Economy of Racism and Racist Rationalizations in Sport*, *International Review for the Sociology of Sport*, 39/4 (2004), s. 405–420.
- Matthiessen, J. *et.al.* (2010). *Fysisk aktivitet i den voksne danske befolkning 2003-2006 – med fokus på anbefalingerne for fysisk aktivitet*, DTU Fødevarerinstitutionen.
- McFee, G. (2007). *Paradigms and Possibilities – Or, some concerns for the study of sport from the philosophy of science*, *Sports, Ethics and Philosophy*, Vol. 1, No. 1, April 2007.
- Merton, R. K. (1995). *The Thomas Theorem and the Matthew Effect*, *Social Forces*, 74(2), s. 379-424.
- Olsen, H. (2001). *Tallenes talende tavshed, måleproblemer i surveyundersøgelser*, Akademisk Forlag, København.
- Ottesen, L., Skjerk, O. & Vang, I.Y. (2005). *En undersøgelse af de inaktive danskere. Kvantitativ del*. Institut for Idræt, Københavns Universitet i samarbejde med Epinion A/S for Det Nationale Råd for Folkesundhed og Indenrigs- og Sundhedsministeriet.
- Pilgaard, M. (2008). *Danskernes motions- og sportsvaner 2007 – nøgletal og tendenser*, Idrættens Analyseinstitut.
- Pilgaard, M. (2009). *Sport og motion i danskernes hverdag*. Idrættens Analyseinstitut.
- Pilgaard, M. & Toft, Ditte (2010). *Idræt og motion – hvor er Århus? Kortlægning af idrætten i Århus*. Idrættens Analyseinstitut.
- Regeringen (2002): *Sund hele livet – de nationale mål og strategier for folkesundheden 2002-10*, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, København.
- Romijn, D., Breedveld, K. & Hover, P. (2010). *Participating in sports, comparing the world*, Power Point præsentation på EASS Kongress i Porto 4.-10. maj 2010.
- Schutz, A. (2005). *hverdagslivets sociologi*, 2. udgave, 1. oplag, Hans Reitzels Forlag.
- Trangbæk, E. *et.al.* (1995). *Dansk Idrætsliv, Bind 1, Den moderne idræts gennembrud, 1860-1940*, Gyldendal, Danmark.
- Sennett, R. (1999). *Det fleksible menneske – eller arbejdets forvandling og personlighedens nedsmeltning*, Hovedland, Højbjerg.

NOTER

1. Alle respondenter i denne undersøgelse var universitetsstuderende på et universitet i Australien.
2. 15 % af respondenterne har angivet 'ikke for tiden' til spørgsmålet »Dyrker du normalt sport eller motion?«. I disse tilfælde kan der således være en reel forklaring på, at de har angivet at dyrke en aktivitet inden for det seneste år, selv om de ikke angiver, at de normalt dyrker sport eller motion. Disse respondenter er derfor udeladt af analysen.
3. De 18 aktiviteter er: Fodbold, håndbold, badminton, tennis, golf, gymnastik, skydning, ridning, cykelsport, svømning, jogging, aerobic, styrketræning, yoga, dans, vandring, jagt og fiskeri.
4. Analysen er gennemført i SPSS 18.0 som dummyregression i GLM, med fysisk indhold som kategorisk uafhængig variabel og uoverensstemmelsesniveau som metrisk afhængig variabel.
5. Se en opgørelse over forskelle på køn, alder og uddannelseslængde i (Pilgaard 2008).
6. N-rollespil = 18, N-skateboard = 35, N-basketball = 173, N-skøjteløb = 41, N-atletik = 35, N-Kano/roning = 69.
7. Dette bekræftes i et interview med projektleder for projekt Underground, som er et samarbejde mellem DGI-Østjylland og Århus Kommune med fokus på skatere og andre streetaktiviteter.
8. KRAM er en landsdækkende undersøgelse af danskernes sundhed og helbred. KRAM er en forkortelse for Kost, Røg, Alkohol og Motion (<http://www.kram-undersogelsen.dk/>)